

Mavzu: O'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish metodlari

Kirish Hozirgi davr ta'lim tizimida o'quvchilarning shunchaki bilim egallashi emas, balki mustaqil, tanqidiy va mantiqiy fikrlash qobiliyatini shakllantirish dolzarb masalalardan biridir. Jahon ta'lim tajribasi ko'rsatadiki, kelajakda muvaffaqiyat qozonadigan shaxs — bu tayyor bilimlarni yod oluvchi emas, balki mavjud ma'lumotlarni tahlil qila oladigan, muammoga turli nuqtai nazardan yondashadigan va yangi yechimlar topa oladigan insondir. Shuning uchun tanqidiy fikrlashni rivojlantirish metodlarini o'rganish va amaliyotga tatbiq etish pedagogikaning eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Asosiy qism Tanqidiy fikrlash tushunchasi Tanqidiy fikrlash — bu insonning mavjud bilim va axborotlarni shubha ostiga olishi, ularni chuqur tahlil qilishi, mantiqiy xulosalar chiqarishi va o'z nuqtai nazarini asoslab bera olish qobiliyatidir. O'quvchi tanqidiy fikrlash orqali nafaqat berilgan axborotni qabul qiladi, balki uni qayta ishlaydi, solishtiradi va yangi g'oyalar hosil qiladi.

Tanqidiy fikrlashni shakllantirish zaruriyati - Globallashuv davrida soxta axborot va yolg'on xabarlar ko'pligi sharoitida yoshlar haqiqatni yolg'ondan ajrata olishlari lozim. - Tanqidiy fikrlash insonni ongli qaror qabul qilishga o'rgatadi. - Bu ko'nikma o'quvchilarning ijodkorligini va yangilik yaratishga intilishini kuchaytiradi.

Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish metodlari 1. Muammoli ta'lim – O'quvchilarga aniq muammoli vaziyatlar berilib, ularning yechimini topish jarayonida mustaqil fikrlash rag'batlantiriladi. 2. Bahs-munozara metodlari – Guruhlarda yoki sinfda ma'lum mavzuda qarama-qarshi fikrlarni asoslash orqali o'quvchilar tahliliy va mantiqiy yondashishga o'rganadilar. 3. “Aqliy hujum” (brainstorming) – Erkin fikr bildirish orqali turli xil yechimlar to'planadi, keyinchalik ular tahlil qilinadi va eng maqbul variant tanlanadi. 4. Kase-stadi (case-study) – Hayotiy vaziyatlarni o'rganish va tahlil qilish orqali o'quvchilarda real muammolarga tanqidiy yondashuv shakllanadi. 5. Grafik organayzerlar – Klaster, Venn diagrammasi, T-jadval kabi vositalar yordamida o'quvchilar bilimlarni tartiblaydi, taqqoslaydi va xulosa chiqaradi. 6. Savol-javob asosida ta'lim – O'qituvchi tomonidan berilgan ochiq savollar o'quvchini izlanishga, mustaqil javob topishga undaydi.

Amaliy misollar Tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda o'quvchilar uchun: - “Nima uchun?”, “Agar shunday bo'lsa, qanday bo'lardi?” kabi savollarni qo'yish; - Bir xil axborotga turli nuqtai nazardan yondashishni talab qilish; - Guruhlarda bir masalani turlicha hal qilib, keyin natijalarni taqqoslash usuli samarali hisoblanadi.

Xulosa O'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish ularning shaxsiy, ijtimoiy va kasbiy muvaffaqiyatlari uchun muhimdir. Ushbu jarayon o'quvchilarning bilimni shunchaki yod olishidan ko'ra, uni chuqur anglash, tahlil qilish va amaliyotda qo'llashga imkon beradi. Pedagogik amaliyotda muammoli vaziyatlar, bahs-munozaralar, aqliy hujum, kase-stadi kabi metodlardan foydalanish o'quvchilarning mustaqil va tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi. Shunday qilib, tanqidiy fikrlash — bugungi ta'lim jarayonining ajralmas qismi bo'lib, yoshlarni kelajakda ongli, mas'uliyatli va ijodkor inson etib tarbiyalashga xizmat qiladi.